

Waldemar Pałęcki

"Maria Regina : koronacje
wizerunków maryjnych w II
Rzeczypospolitej", red. A. Witkowska,
Tarnów 2011 : [recenzja]

Rocznik Kolbuszowski 11, 259-262

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

[Recenzja]: *Maria Regina.*
Koronacje wizerunków maryjnych
w II Rzeczypospolitej, red. A. Witkowska,
Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2011,
ss. 116, ISBN 978-83-733291-0-2

W tradycji Kościoła łacińskiego do zwyczajów podkreślających znaczenie i godność Maryi należy ozdabianie wizerunków Bogarodzicy koronami. To nie tylko zamierzchły zwyczaj przypominający i nawiązujący w jakiś sposób do istniejących monarchii w historii Europy, ale miał on głębokie podłoże teologiczne i ma nadal istotne znaczenie. Już bowiem od IV wieku u wielu Ojców Kościoła można spotkać występujący tytuł Królowej, którym określano Maryję. Podobnie w wielu pieśniach, modlitwach i antyfonach maryjnych tytuł ten przewija się często, ukazując Ją zarówno w relacji do Syna, jak też do wszystkich stworzeń.

W ostatnich latach w niektórych diecezjach można zauważyć wzmoczenie, swoisty *ruch koronacyjny* wizerunków Bogarodzicy, który generuje tezę o zasadności i aktualności tej praktyki liturgicznej. Od strony naukowej w ostatnim czasie powstało wiele dzieł teologicznych, pogłębiających spojrzenie na znaczenie i wymowę tej praktyki. Można wspomnieć chociażby publikacje: B. Walicki (red.), *Bogurodzica na ludzkich drogach życia*, Sokołów Małopolski 2010 czy W. Jagustyn, S. Zych (red.), *Pod opieką Maryi. Ku koronacji łaskami słynącego obrazu Matki Bożej Szkaplerznej z Kościoła św. Krzyża w Rzeszowie*, Rzeszów 2011. Przyczyniają się one do ukazania piękna i znaczenia koronacji wizerunków oraz ciągłej aktualności tej praktyki w życiu Kościoła, której nie można postrzegać jako reliktu czasów staropolskich.

W celu pogłębienia refleksji teologicznej pod redakcją Aleksandry Witkowskiej OSU powstała publikacja zatytułowana: *Maria*

Regina. Koronacje wizerunków maryjnych w II Rzeczypospolitej (2011). Pozycja ta została wydana przez tarnowskie wydawnictwo Biblos. Stanowi ona dzieło zbiorowe, składające się z czterech artykułów poświęconych tej tematyce. Otwiera je przedłożenie ks. Janusza Królikowskiego, zatytułowane: *Maryja Królowa. Sens teologiczny tytułu w kontekście praktyki koronacji obrazów maryjnych* (s. 9-27). Autor od strony teologicznej przedłożył to zagadnienie, sięgając do dokumentów Kościoła zarówno przedsoborowego, jak i posoborowego. Zaznaczając, że „praktyka koronacji obrazów maryjnych do pewnego stopnia wyprzedza teologię” (s. 10), odwołuje się do *Magna Charta* mariologii Soboru Watykańskiego II, czyli ósmego rozdziału Konstytucji Dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Wśród wielu tytułów maryjnych, które niekiedy były postrzegane jako pozostałości minionych epok, tytuł „Królowa” nie tylko pozostał, ale refleksja teologiczna pozwoliła wskazać na jego nowe znaczenie. Autor, przybliżając to zagadnienie, słusznie odwołuje się do encykliki Piusa XI *Quas primas* z 1925 roku, kiedy zostało wprowadzone do kalendarza liturgicznego święto ku czci Chrystusa Króla oraz encykliki Piusa XII *Ad coeli Reginam* z 1954 roku, gdyż od tego czasu Maryja czczona jest jako Królowa w Kościele oddzielnym świętem. Utrwaleniu znaczenia tego tytułu służyły również ogłoszone dogmaty Niepolanego Poczęcia oraz Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.

Refleksja teologiczna na kanwie tych dokumentów i wydarzeń historycznych prowokuje do postawienia wielu pytań, dotyczących nie tyle samej kwestii uznania Bogarodzicy jako Królowej, ale określenia natury tego królowania. Autor w sposób klarowny odpowiada na te pytania, wskazując na istotny wymiar królowania Maryi, który odnosi się do związku Maryi z Chrystusem – Królem. Nakreślona wizja teologiczna wskazuje także na władzę Maryi jako Królowej oraz zasięg tej królewskiej władzy. Natomiast chrystocentryczne i trynitarnie ujęcie tego zagadnienia pozwalają spojrzeć na koronację jako wyraz wdzięczności Bogu za dobrodziejstwa otrzymane za wstawiennictwem Matki Pana. Praktyka koronacji, jak konkluduje autor, jest więc miejscem, gdzie splata się królewskość Jezusa Chrystusa i Jego Matki (s. 27).

Od strony historycznej zagadnienie koronacji przybliży artykuł Aleksandry Witkowskiej OSU: *Uroczyste koronacje wizerunków maryjnych na ziemiach polskich w latach 1717-2005* (s. 29-51). Wprawdzie opracowanie to wykracza poza okres II Rzeczypospolitej, na co wskazuje tytuł publikacji, ale stanowi ono istotny rys historyczny, ukazujący praktykę i znaczenie nakładania koron na wizerunki Bogarodzicy od średniowiecza do czasów współczesnych. Tło historyczne pozwala z jednej strony ukazać

zmieniające się tendencje dotyczące koronacji wizerunków, a z drugiej zakorzenienie tej praktyki w tradycji Kościoła. Wprawdzie najczęściej wizerunków koronowano we Włoszech, Hiszpanii i Francji, ale w Polsce w latach od 1717, kiedy został ukoronowany obraz jasnogórski, do 2005 roku nałożono korony na 226 wizerunków. Autorka przyjrzała się temu zagadnieniu w czterech okresach historycznych: I. Schyłek Rzeczypospolitej (1717-1799); II. Okres zaborów (1800-1918); III. Czasy II Rzeczypospolitej i okres wojny (1919-1945); IV Czasy współczesne do końca pontyfikatu Jana Pawła II (1945-2005). Zróżnicowanie topograficzne dokonanych koronacji ilustrują zestawienia w tabelach, przybliżając to zagadnienie w kontekście historyczno-kulturowym. Przedłożenie to od strony historycznej jest o tyle interesujące, że pozwala całościowo spojrzeć na kwestię koronacji wizerunków Maryi Dziewicy i Jej Syna na dawnych ziemiach polskich, co też umożliwia bardziej plastycznie i całościowo stworzyć obraz tego zwyczaju.

Pewną formą dopowiedzenia jest tekst Joanny Nastalskiej-Wiśnickiej: *„Złota Korona na Jej głowie”*. *Wizerunki Matki Bożej uroczyste koronowane w II Rzeczypospolitej* (s. 53-73). Autorka omawia szczegółowo dwadzieścia jeden aktów koronacyjnych, które miały miejsce w latach 1919-1939, a najczęściej z nich odbyło się w diecezji przemyskiej. Cennym jest zwrócenie uwagi na charakter przedstawień Maryi w koronowanych obrazach. Wśród nich autorka wskazuje na typ wizerunku: Matki Bożej Śnieżnej, hodegetrii jasnogórskiej, Maryi Panny z Piekar Śląskich, Maryi Niepokalanie Poczętej i Matki Bożej Bolesnej. Na uwagę zasługuje fakt, że w tym czasie koronowano również pięć figur. Ukazanie historii tych miejsc pozwoliło wskazać na żywe tradycje miejscowe, a koronacja była z jednej strony zwieńczeniem długotrwałego kultu, a z drugiej – nowym impulsem do rozwoju sanktuariów. Ponadto autorka przybliżyła oprawę towarzyszącą obrzędowi koronacji, zarówno zewnętrzną, jak też duchową. To nie tylko bezpośrednio przygotowanie do uroczystej liturgii nałożenia koron, ale również dalsze poprzez misje czy rekolekcje. Dość interesującym motywem koronacji, na który wskazuje autorka, były złożone śluby za ocalenie w czasie wojny (np. Zawada). Wartość niniejszego opracowania wzrasta również dzięki wykorzystaniu wielu lokalnych, mniej znanych i trudno dostępnych publikacji oraz przemówień i kronik.

Ostatnie przedłożenie Marzeny Baum-Gruszowskiej: *Koronatorzy wizerunków maryjnych w dwudziestoleciu międzywojennym* (s. 75-98) ukazuje akt koronacji wizerunków bardziej od strony aktu prawnego. Autorka w sposób syntetyczny przybliżyła nie tylko sylwetki biskupów, którzy koronowali wizerunki Dziewicy Maryi, ale również postaci miejscowych duszpasterzy.

Autorka w dość interesujący sposób przedstawiła same starania zmierzające do koronacji. Niekiedy były one wynikiem wcześniej podjętych zobowiązań, nieraz inicjatywą miejscowych duszpasterzy, zarówno diecezjalnych, jak też zakonnych, wiernych, a także impulsem pochodzącym od biskupów. Pozwoliło to autorce zwrócić uwagę na fakt, że w czasie II Rzeczypospolitej, w przeciwieństwie do okresu staropolskiego, nie było już tak wielu świeckich promotorów koronacji, wywodzących się z rodów magnackich, za to udział szczególnie Polonii amerykańskiej przy fundowaniu koron (np. Przeczyca) wskazywał na akt koronacyjny jako wydarzenie jednoczące Polaków żyjących poza Ojczyzną (s. 80-81). Opracowanie niniejsze stanowi swoiste podsumowanie wcześniejszych artykułów. Pozwala jednocześnie ukazać okoliczności historyczne i kulturowe dokonujących się koronacji, co też kreśli pełny obraz prezentowanego zagadnienia.

Do publikacji dołączono również aneksy. Mają one formę zestawień oraz stanowią dokumentację fotograficzną. Na uwagę zasługują zamieszczone dwie mapy, z których jedna dotyczy koronacji wizerunków maryjnych w latach 1717-2005 i obejmuje również dawne ziemie polskie, a druga przedstawia stan koronacji w polskich diecezjach w 2005 roku. Pozwalają one w sposób obrazowy zapoznać się z zagadnieniem koronacji wizerunków Bogarodzicy.

Niniejsza publikacja stanowi ważny przyczynek do poznania dziejów liturgii i zwyczajów koronacji wizerunków Maryi Panny na ziemiach polskich i należy ją wskazać jako cenną lekturę dla tych, którzy pragną poznać bogatą tradycję kultu religijnego wpisana w kulturę i dziedzictwo Polski.